

dr hab. prof. UR Artur Czapiga

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Karoliny Wakulik pt. *Idiolekt tłumacza dialogisty w polskim, rosyjskim i bułgarskim dubbingu anglojęzycznych filmów animowanych* napisanej pod kierunkiem dr hab. prof. KUL Marii Mocarz-Kleindienst

1. Uwagi wstępne

Rozprawa doktorska Pani mgr Karoliny Wakulik prezentuje analizę prac trzech tłumaczy dialogistów – Bartosza Wierzbięty, Pawła Silenczuka i Hristo Hristowa – w poszukiwaniu sygnałów idiolektalnych. Przyjęty przez Doktorantkę model badawczy obejmuje analizę ilościową i jakościową transkrypcji przetłumaczonych dialogów filmowych w wersji polskiej, rosyjskiej i bułgarskiej. Materiał do badań stanowią przekłady dialogów filmów animowanych *Shrek Trzeci*, *Shrek Forever After*, *Kung Fu Panda 1* oraz *Kung Fu Panda 2*.

2. Struktura rozprawy

Praca liczy 180 stron, w jej skład chodzą Wprowadzenie, dwa rozdziały teoretyczne, trzy analityczne, Podsumowanie, streszczenie w języku angielskim, aneks ze spisem tabel, pytania do wywiadów przeprowadzonych z trzema tłumaczami oraz Bibliografia.

Struktura rozprawy jest prawidłowa, proporcje między poszczególnymi częściami są właściwe. Dla większej przejrzystości treści pracy warto rozważyć umieszczenie początku każdego rozdziału na nowej stronie. Pewne zastrzeżenia budzi wybrany sposób numeracji podrozdziałów – Doktorantka połączyła cyfry rzymskie (numery rozdziałów) z arabskimi (numery podrozdziałów), np. IV.3. to trzeci podrozdział czwartego rozdziału, natomiast w numeracji niższego szczebla stosuje tylko numer podrozdziału i jego części, bez uwzględniania numeru rozdziału, np. 3.2. to druga część trzeciego podrozdziału i nie zaznacza ich w spisie treści.

3. Ocena poszczególnych części rozprawy

We wprowadzeniu Autorka zwięźle określa cel badawczy, opisuje strukturę pracy, zarysowuje główne założenia wykorzystywanego modelu badawczego oraz prezentuje sylwetki tłumaczy dialogistów, autorów analizowanego materiału.

Pierwszy rozdział pracy, zatytułowany *Dubbing jako technika przekładu filmu animowanego* wprowadza wybrane definicje oraz zapoznaje czytelnika z historią tej techniki tłumaczenia filmów w polskiej, rosyjskiej i bułgarskiej kinematografii. Następnie Autorka w ciekawy sposób przybliża osobliwości dubbingu i opisuje kolejne etapy pracy nad przekładem tekstu dialogów. Doktorantka wykazała się umiejętnością zbierania bibliografii, krytycznej analizy i wyboru teoretycznych opracowań, jak również właściwie zastosowała ten materiał w tej części pracy. Pewne wątpliwości budzi nierówne potraktowanie tematu historii dubbingu w Polsce, ZSRR (oraz Rosji) i w Bułgarii. Temu pierwszemu Autorka poświęca pełne trzy strony, prezentując historię i perspektywy; następnemu dwie, rozdzielając na historię oraz na stan po 2022 roku; a kolejnemu jedną, nie wyodrębniając żadnych podrozdziałów. Po przybliżeniu osobliwości przekładu wypowiedzi bohaterów na potrzeby dubbingu Doktorantka przedstawia etapy opracowania takiego tłumaczenia. Jest to bardzo wartościowa część pierwszego rozdziału, która pomaga zrozumieć, jak skomplikowanym procesem jest tworzenie dubbingu.

Drugi rozdział teoretyczny pt. *Idiolekt jako przedmiot badań językoznawczych i filmoznawczych* ukazuje opisywane zagadnienie interdyscyplinarnie. Autorka przedstawia definicje omawianego zjawiska, przybliża ewolucję terminu, a następnie dokonuje wyboru własnego podejścia. Ostatnia część tego rozdziału prezentuje specyfikę materiału zebranego do prowadzonych badań oraz doprecyzowuje sygnały idiolektalne, które stanowią o wyjątkowości języka poszczególnych tłumaczy. Założenia Doktorantki co do wyboru poszczególnych filmów animowanych są merytorycznie i metodologicznie jak najbardziej uzasadnione. Sposoby gromadzenia i analizy materiału zostały szczegółowo opisane, tok rozumowania został jasno przedstawiony.

Rozdział trzeci to pierwsza część analityczna pracy. Wykorzystując przywołane uprzednio podstawy teoretyczne, Doktorantka prezentuje analizę leksykalnych wyznaczników idiolektu tłumaczy w dubbingu filmów animowanych. Struktura tego rozdziału i konsekwentnie dwóch następnych wskazuje na przemyślaną decyzję co do sposobu przedstawienia wyników. Dla każdego z badanych tłumaczy Badaczka rozpoczyna

podrozdział od presupozyycji, przechodzi przez prezentację materiału, jego omówienie i interpretację, a cały rozdział kończą konkluzje i porównanie środków wykorzystywanych przez opisywanych autorów przekładu.

Kolejny rozdział analityczny prezentuje wyniki badania składniowych wyznaczników idiolektu tłumaczy. Struktura jest jasna i przejrzysta, bogaty materiał skrupulatnie przedstawiony i przeanalizowany. Rozdział wieńczy wnioski i porównanie wyników dla wszystkich trzech tłumaczy. Szczególnie wartościowa jest próba odtworzenia motywacji poszczególnych zjawisk występujących w zebranych materiale, jako podyktowanych wymogami dostosowania tłumaczonego tekstu do zachowania podobieństwa ruchu ust lektora i bohaterów mówiących w danej scenie. Doktorantka zwraca uwagę w takich przypadkach na to, czy twarz mówiącej postaci jest widoczna w czasie wypowiedzenia danej kwestii.

Następny rozdział analityczny koncentruje się na zagadnieniu zjawisk kulturowych w idiolektach tłumaczy dialogistów. Zaprezentowana analiza wymagała od Autorki dobrej znajomości kultury polskiej, rosyjskiej i bułgarskiej, a znaczna liczba przytoczonych przykładów świadczy o jej skrupulatności jako badacza. Pewna niejasność zakradła się do części poświęconej porównaniu podobieństw i różnic dot. zjawisk kulturowych w socjolektach opisywanych tłumaczy – w tekście na str. 157 Doktorantka zaznacza, że *Najwięcej cech wspólnych wykazują idiolekty polskiego i rosyjskiego tłumacza*, natomiast z Tabeli 45 (ta sama strona) wynika, że łączy ich tyle samo komponentów, co rosyjskiego i bułgarskiego, czyli trzy z pięciu zaobserwowanych. Wartościowym uzupełnieniem rozdziału jest prezentacja wniosków z wywiadów przeprowadzonych z Bartoszem Wierzbietą, Pawłem Silenczukiem oraz Hristo Hristowem. Rozmowa z tłumaczami, których przekład był analizowany na potrzeby opisywanej dysertacji, pozwoliła uzyskać odpowiedzi na nurtujące Badaczkę pytania i jednoznacznie zamknąć pewne kwestie, np. dotyczące motywacji wyboru danej ścieżki przekładu. Pewne wątpliwości może budzić jedynie dysproporcja w liczbie zadanych pytań poszczególnym tłumaczom. Oprócz podstawowych 11 pytań skierowanych do wszystkich, Bartosz Wierzbietą usłyszał jeszcze 12 szczegółowych pytań, Paweł Silenczuk 4, a Hristo Hristow 2.

W *Podsumowaniu* Autorka zebrała swoje spostrzeżenia i wnioski z przeprowadzonej analizy. Są one spójne i logiczne, przekazane w sposób zwięzły i przejrzysty. Pracę wieńczy streszczenie w języku angielskim, spis tabel, lista pytań zadanych tłumaczom w wywiadach oraz bibliografia.

4. Aspekty techniczne

Techniczna strona pracy nie budzi większych zastrzeżeń. Zwraca uwagę brak konsekwencji w podawaniu znaczeń przytaczanych terminów -- część jest pisana kursywą, część zwykłą czcionką. Dobrze byłoby zastosować pojedynczy cudzysłów w każdym znaczeniu cytowanym za słownikiem, zwłaszcza że kursywą podawane są tytuły słowników i cytaty. Sporadycznie pojawiają się także literówki. Wymienione uchybienia nie wpływają na wartość pracy w całości.

5. Poprawność językowa

Język pracy jest poprawny, styl właściwy. Drobne błędy i nieścisłości można usunąć, przygotowując pracę do druku.

6. Wniosek

W podsumowaniu należy zauważyć, że swoją rozprawą Doktorantka udowodniła, iż potrafi właściwie zaplanować, skutecznie przeprowadzić oraz odpowiednio opisać ambitny problem badawczy. Drobne uwagi krytyczne nie umniejszają ogólnej wartości pracy.

Konkludując, pracę Pani mgr Karoliny Wakulik pt. *Idiolekt tłumacza dialogisty w polskim, rosyjskim i bułgarskim dubbingu anglojęzycznych filmów animowanych* oceniam pozytywnie. Spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim, wnioskuje zatem o dopuszczenie mgr Karoliny Wakulik do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Rzeszów 10.01.2025

